

Bijlage K – bepaling van soorten opgenomen in SMP

Om te bepalen welke beschermde soorten wij adviseren op te nemen in het SMP is een onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd middels een bureaustudie. Allereerst is de gehele lijst van beschermde soorten geraadpleegd (Hunink, 2024). Met deze lijst van soorten is de bureaustudie gestart. Tijdens het onderzoek hebben er steeds selectiemomenten plaatsgevonden waardoor bepaalde soorten uit de lijst gefilterd werden. Na verschillende selectiemomenten bleven de volgende soorten over:

- Gebouw bewonende vleermuizen
 - Gewone dwergvleermuis
 - Ruige dwergvleermuis
 - Laatvlieger
 - Gewone grootoorvleermuis
 - Baardvleermuis
 - Kleine dwergvleermuis
 - Meervleermuis
- Huismus
- Gierzwaluw
- Spreeuw
- Steenmarter
- Grote bosmuis

Deze adviseert de gemeente Lochem op te nemen in het SMP.

Uitwerking van de selectiemethode

Om de eerste selectie toe te passen, zijn alle niet-gebouwbewonende soorten uit de lijst gefilterd. Omdat gemeente Lochem alleen ruimtelijke ingrepen aan gebouwen in het SMP op wenst te nemen, zijn uitsluitend gebouwbewonende soorten nader onderzocht in deze bureaustudie.

Vervolgens is de verspreiding van deze gebouwbewonende soorten bestudeerd. Daarbij is gebruik gemaakt van landelijke, provinciale en regionale verspreidingsgegevens. Aan de hand van verspreidingsatlassen en verspreidingsgegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is nagegaan of er beschermde flora en fauna voorkomen in of nabij de gemeente. Wanneer duidelijk te zien was dat de soort niet in/nabij de gemeente Lochem voorkomt, viel de soort af. Dit vormde het tweede selectiemoment.

Het derde selectiemoment betrof meer maatwerk per soort. De overgebleven soorten zijn bestudeerd op verschillende vlakken in de gemeente: verspreiding, dichtheid, ecologie, (potentiële) aanwezigheid van typen verblijfplaatsen en periode van aanwezigheid van de soort. Er is bijvoorbeeld gekeken of de soort in het stedelijk gebied voorkomt of niet en of er nu (of naar waarschijnlijkheid in de nabije toekomst) een stabiele populatie van de soort zich in het stedelijk gebied van de gemeente heeft gevestigd.

Op basis hiervan is de uiteindelijke lijst aan beschermde soorten vastgesteld. Deze soorten zijn gesplitst in twee categorieën: soorten die onder de vergunning vallen middels het SMP en soorten die hier niet onder vallen, maar wel beschreven worden het SMP.

Soorten waarvoor de vergunning geldt

De soorten die hieronder beschreven worden, wil de gemeente Lochem onder de SMP-vergunning laten vallen. Dit zijn soorten die nu of in de nabije toekomst veel aanwezig zijn in de gemeente Lochem. In deze context betekent 'veel' dat een zelfstandige populatie gevestigd is in

de bebouwde kom. Voor deze soorten wordt het SMP opgesteld en uitgevoerd. Op deze manier kan het SMP daadwerkelijk bijdragen aan de staat van instandhouding.

Hieronder wordt de ecologie en het voorkomen van de beschermde soorten in de gemeente Lochem beschreven. De soorten zijn onderverdeeld in gebouwbewonende vleermuizen, vogels en overige soorten.

- Gebouwbewonende vleermuizen
 - Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is over heel Nederland verspreid, zo ook in Lochem. Kraamkolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter betimmering en daklijsten, of onder dakpannen aangetroffen. Verder gebruiken ze in de winter de massawinterverblijfplaatsen. Gebouwen waar massawinterverblijven worden aangetroffen variëren sterk. Dit kunnen grote gebouwen zijn, maar ook kleine en oude gebouwen, maar ook moderne. Als weggroeiplaatsen aanwezig zijn (zoals een spouw), kan een massawinterverblijf niet uitgesloten worden. Gewone dwergvleermuizen gebruiken meerdere verblijfplaatsen en verhuizen relatief vaak. Ze jagen in gesloten tot halfopen landschappen en vliegen bijvoorbeeld langs kanalen, in tuinen en parken met vijvers, langs bomenrijen, singels en houtwallen.
 - Ruige dwergvleermuis

Verspreidingsatlas gegevens geven aan dat de ruige dwergvleermuis in Lochem voorkomt. In Nederland zijn in totaal twee kraamkolonies aangetroffen in gebouwen. Geen van deze kraamkolonies bevinden in of in de nabijheid van Lochem. Paarverblijven kunnen wel verwacht worden. Veel solitaire mannetjes of kleine groepen zijn gevonden in spleten en gaten in bomen, achter lohangend schors en in kasten. Ze jagen voornamelijk in halfopen, bosrijk landschap. Bebouwing en open gebied wordt minder gebruikt door ruige dwergvleermuis.
 - Laatvlieger

De verspreidingsgegevens van laatvlieger beslaan heel Nederland, waaronder Lochem. Laatvlieger verblijft in de spouwmuur, achter de betimmering, onder daklijsten en dakpannen of onder het lood rondom de schoorsteen. Ook worden ze soms op zolders aangetroffen. Solitaire dieren worden soms achter vensterluiken gevonden. De soort jaagt boven open tot halfopen landschappen in de beschutting van opgaande elementen zoals lanen, heggen en bosranden. Laatvlieger is een van de grootste vleermuizen van Nederland en kreeg zijn naam omdat hij 's avonds later uitvliegt dan een andere grote vleermuis: de rosse vleermuis.
 - Gewone grootoorvleermuis

Waarnemingen van gewone grootoorvleermuis bevinden zich ook in Lochem. De gewone grootoorvleermuis is erg flexibel en gebruikt daarom zeer uiteenlopende soorten verblijfplaatsen. Zo worden ze in de zomer aangetroffen op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, maar ook in hollen en spleten in bomen en in nest- en vleermuiskasten. Ze verhuizen vaak. Als winterverblijf worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt, zoals grotten, bunkers en (kasteel)kelders. Overwinterende gewone grootoorvleermuizen zijn echter ook op zolders, in kerktorens en een enkele keer in boomholtes gevonden. Gewone grootoorvleermuizen jagen in de directe omgeving van de verblijfplaats tot op een afstand van maximaal 3 km. Ze volgen hagen en houtwallen, maar vooral in bos of kleinschalig landschap vliegen ze gewoon tussen de bomen door.

- Baardvleermuis
De baardvleermuis bewoont in de zomer bomen, nest- of vleermuiskasten, zolders, of de ruimte achter gevelbetimmeringen en vensterluiken van gebouwen. Kraamkolonies bereiken groottes van 10 tot 100 individuen. Het merendeel van de dieren jaagt binnen een afstand van 1 tot 3 km van de verblijfplaats. De baardvleermuis vliegt bij voorkeur langs lijnvormige structuren in het landschap. Als winterverblijf worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt: mergelgroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken, ijskelders en (kasteel)kelders.
- Kleine dwergvleermuis
Hoewel in Nederland bijzonder zeldzaam zijn waarnemingen van kleine dwergvleermuizen wel uit vrijwel heel Nederland bekend. Kraamverblijfplaatsen zijn echter nog maar tweemaal vastgesteld. Vermoedelijk worden veel dieren nog steeds over het hoofd gezien en zijn er meer kraam- en paarverblijfplaatsen aanwezig. Ook al komt de soort (nog) weinig voor in gemeente Lochem, wordt deze soort wel meegenomen in de SMP-vergunning. We verwachten namelijk dat de soort op korte termijn meer wordt waargenomen in gemeente Lochem. Als dit inderdaad zo is en de soort niet is meegenomen in het SMP, zit er een 'gat' in het SMP en is het SMP niet 'waterdicht'. Kraamverblijfplaatsen van kleine dwergvleermuis kunnen heel groot zijn. Zomerverblijfplaatsen worden in het buitenland meestal gevonden in spleetvormige ruimten in gebouwen. Incidenteel worden ook zomerverblijfplaatsen in bomen en vleermuiskasten gevonden. In de winter worden kleine dwergvleermuizen aangetroffen in spleetvormige ruimten in bovengrondse gebouwen en in bomen, vaak op weinig beschutte plekken. Op basis van informatie uit het buitenland wordt de soort getypeerd als een soort van waterrijke gebieden zoals rivierdalen en moerasgebieden in combinatie met bomenrijke gebieden zoals bosranden, laanvormen, parken en tuinen.
- Meervleermuis
In Nederland zijn kraamkolonies tot nu toe vooral gevonden in het westen en noorden van Nederland en in veenweidegebieden in Oost Nederland. Maar ook aan de randmeren van het IJsselmeer en in de buurt van de grote rivieren zijn verblijfplaatsen gevonden. In totaal zijn in Nederland 45 kraamverblijven van meervleermuizen bekend, met een totale populatie geschat op 10.000 dieren. Er is (nog) geen kraamkolonie in Lochem vastgesteld. Om een waterdicht SMP te vormen, wordt meervleermuis wel in de SMP-vergunning meegenomen. Kolonies bevinden zich vrijwel altijd in gebouwen zoals op kerkzolders, in spouwmuren en onder dakpannen. In de winter verdwijnen de meeste meervleermuizen op mysterieuze wijze, maar de mannetjes blijven steeds vaker in Nederland. Voor zover we weten overwinteren meervleermuizen in Nederland in mergelgroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken en kelders. Ook worden af en toe dieren waargenomen in gebouwen.
- Vogels
Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn) zijn beschermd. Echter zijn er vogelsoorten waarvan het nest jaarrond beschermd is, waardoor uitsluitend werken buiten de kwetsbare periode niet volstaat. Nesten van vogelsoorten van categorie 1 t/m 4 zijn onder alle omstandigheden jaarrond beschermd. De nesten van soorten in categorie 5 zijn jaarrond beschermd indien zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dit eisen. Hieronder zijn de soorten onderverdeeld in deze twee categorieën.

- Categorie 1 t/m 4

- Huismus

Huismussen hebben voorkeur voor een rommelige menselijke omgeving. Ze zijn veel aanwezig in dorpen en in oudere buitenwijken, met rommelige tuinen. Groenelementen zoals struiken zijn een must, maar als er veel hoge bomen staan, verdwijnt de huismus. Huismus broedt van eind maart tot in augustus. Het nest wordt vooral gemaakt onder dakpannen, in gaten en kieren van gebouwen en in mussenkasten.

- Gierzwaluw

Voor hun nestgelegenheid zijn gierzwaluwen afhankelijk van beschikbaarheid van gebouwen met geschikte holtes. Ze jagen boven uiteenlopende habitats in dorpen en steden. Gierzwaluw broedt in mei en juni. Ze hebben hun nest in gebouwen, onder dakgoot, achter regenpijp, dakkapel, dakpan, of in een gat in de muur en ook wel in neststenen.

- Categorie 5

Zoals hiervoor benoemd zijn nesten van categorie 5 vogelsoorten alleen jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden hier reden toe geven. Wat deze ‘zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden’ zijn, wordt niet bepaald in de Vogelrichtlijn. Door het ecologisch bureau wat deze bureaustudie heeft uitgevoerd, is de volgende definitie gebruikt:

Er is sprake van zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden voor een categorie 5 vogelsoort die voorkomt in de gemeente, als (1) de staat van instandhouding als broedvogel in Nederland maximaal wordt bestempeld als ongunstig, waarbij van de categorieën ‘Verspreiding’, ‘Populatie’ en ‘Leefgebied’ minstens twee als ongunstig worden beoordeeld (zie Foppen & Vogel, 2022), (2) de soort relatief gemiddeld tot veel aanwezig is in het plangebied, (3) de (deel)populatie van de soort regionaal niet toeneemt én (4) de ruimtelijke ontwikkelingen waar de SMP-vergunning voor gelden in het plangebied één van de redenen (kunnen) zijn waardoor de soort regionaal niet toeneemt.

Per soort van de categorie 5-lijst is onderzocht of er zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden. Daaruit volgt één soort:

- Spreeuw

De staat van instandhouding van spreeuw als broedvogel in Nederland is beoordeeld als zeer ongunstig, waarbij de categorieën ‘Populatie’ en ‘Leefgebied’ respectievelijk worden beoordeeld als zeer ongunstig en matig ongunstig. De soort is gemiddeld tot veel aanwezig in het plangebied van Lochem en de (deel)populatie spreeuwen in Lochem neemt niet toe. Redenen die worden aangehaald om de afname in spreeuwen te onderbouwen zijn het verdwijnen van geschikte nestplaatsen in het stedelijk gebied en/of het afnemen van de kwaliteit en kwantiteit van foerageergebieden. Om deze redenen wordt spreeuw meegenomen in het SMP. (Boer, 2020; Foppen & Vogel, 2022; Van Turnhout et al., 2016).

Spreeuw komt voor in tuinen, dorpen en steden. Ze broeden in boomholtes, nestkasten en in gaten en kieren van gebouwen. Grasvelden voorzien spreeuwen van insecten en hun larven. Ze peutert met haar lange spitse snavel in het gras, op zoek naar insecten(larven).

- Overige soorten
 - Steenmarter
Steenmarters leven solitair. Dit nachtdier komt vlakdekkend voor, heeft een voorkeur voor steenachtige biotopen en zijn areaal is de laatste decennia sterk uitgebreid. Voor hun nest of schuilplaats trekken ze naar warmere, droge plekken zoals schuren, zolders of garages. Daarbij zijn verschillende groenelementen zoals heggen, bosjes en struweel ook van belang.
 - Grote bosmuis
Grote bosmuis bevindt zich steeds vaker in het stedelijk gebied. Als de verspreidingskaart van de verspreidingsatlas wordt geraadpleegd zou je concluderen dat de soort niet in Lochem voorkomt. Echter is deze soort al een aantal keer in Lochem aangetroffen. Daarom wenst de gemeente deze soort mee te nemen in het SMP. De grote bosmuis komt voor in gebouwen zoals schuren en stallen.

Soorten waarvoor de vergunning niet geldt, maar wel worden beschreven

De soorten die hieronder beschreven worden, wil de gemeente Lochem niet onder de SMP-vergunning laten vallen, maar wel beschrijven in het SMP. Dit zijn bijvoorbeeld soorten die voornamelijk in het buitengebied voorkomen, maar ook (sporadisch) in zeer specifieke gebouwen in het stedelijk gebied zitten. Of soorten die voornamelijk boombewonend zijn, maar ook (sporadisch) in zeer specifieke gebouwen verblijven.

In het SMP ziet de gemeente Lochem graag een beschrijving van het voorkomen van de soort en van de gebouwen of bouwwerken waar de soort te verwachten is. De soorten komen niet terug in de onderzoeksmethodiek, aangezien de soorten niet onderzocht worden voor het SMP.

Voor deze soorten dient de reguliere vergunningsaanvraag doorlopen te worden en geldt een onderzoeksverplichting. Door ze te benoemen in het SMP, wordt deze vergunningsplicht in de toekomst niet over het hoofd gezien.

- Vleermuizen
 - Vale vleermuis
Vale vleermuis is een zeldzame soort. Vale vleermuizen behoeven specifieke vleermuishabitatsomstandigheden voor hun verblijfplaatsen, waardoor voornamelijk kerkzolders gebruikt worden als kraamverblijf. Solitaire dieren bewonen ook vleermuiskasten en boomholten. De soort komt vooral voor in open landschappen met bomen, zoals parken. Vale vleermuis heeft een langzame vlucht en jaagt boven velden en weilanden, ook bij bebouwing.
 - Watervleermuis
Watervleermuis is een algemeen voorkomende soort in Nederland. Kraamgroepen bevinden zich voornamelijk in holle bomen, maar soms ook op kerkzolders, in vleermuiskasten en oude forten. De soort komt voor in halfopen tot gesloten, waterrijke en bosrijke landschappen. De jacht vindt plaats boven wateroppervlak van beschutte wateren.
 - Franjestaart
Franjestaart is waargenomen in Lochem. Kraamkolonies zijn in Nederland echter

vooral gevonden in bomen. Recent zijn ze enkele keren in boerderij- en kerkzolders aangetroffen en in vleermuiskasten. In Nederland gebruiken franjestaarten vooral ondergrondse ruimten zoals groeven, bunkers en forten als winterverblijfplaats. Er is relatief weinig bekend over het landschapsgebruik van Franjestaart, maar de jacht wordt voornamelijk waargenomen in waterrijke gebieden en lijnvormige elementen worden vaak als vliegroutes gebruikt.

- Tweekleurige vleermuis

Deze soort wordt voornamelijk in het westen van Nederland veel aangetroffen, maar komt steeds vaker in het oosten voor. De soort verblijft in spleten en zolderruimten van hoge gebouwen. Als winterverblijfplaats worden grotten, kelders en hoge gebouwen gebruikt. Tweekleurige vleermuis jaagt voornamelijk in rechtlijnige vlucht.

- Vogels

- Kerkuil

Kerkuil bevindt zich in (half)open landschappen. Kerkuil broedt in het hele land in agrarisch gebied, incidenteel ook in steden, in specifieke gebouwen zoals schuren, fabrieken, ruïnes en torens.

- Steenuil

De verspreiding is in hoofdzaak beperkt tot het kleinschalige cultuurlandschap van Oost-, Zuid- en Midden-Nederland. Steenuil is voornamelijk in het landelijk gebied aanwezig en soms aan de randen van steden. Steenuilen broeden voornamelijk in boomholtes en soms ook in (rustige) gebouwen of schuren. Over het algemeen zijn ze plaatstrouw.

- Grote gele kwikstaart

Het merendeel broedt in Twente, de oostelijke Achterhoek en Zuid-Limburg. Grote gele kwikstaart nestelt langs snelstromende beken in natuurlijke oevers of onder bruggen en aan gebouwen. Nesten van grote gele kwikstaarten vind je in nissen in muren, maar ook onder bruggen en bij boomwortels langs het water. Ze voeden zich met kleine ongewervelde dieren die in of bij het water leven; vooral insecten, maar ook spinnen, vlokreeftjes en kleine slakjes.